

KAPITEIN KEES

Anke Kranendonk & Annemarie van Haeringen (ill.)

Lemniscaat

(door Karolien Vermeulen)

OVER DE MAKERS

Anke Kranendonk (1959, Nederland) hield als kind van kattenkwaad en avontuur. Na omzwervingen via de sportacademie (helaas blessures), de lerarenopleiding (afgemaakt maar wie wil er nou rekensommen maken?) en rollen voor zowel televisie als toneel, begon ze uiteindelijk boeken te schrijven. Haar werk varieert van vrolijke tot aangrijpende verhalen voor verschillende leeftijden. Kenmerkend zijn de vele dialogen en korte zinnen. Voor meer info, foto's en filmpjes, zie <http://jeugd.ankekranendonk.nl/biografie/>.

Annemarie van Haeringen (1959, Nederland) ging na haar tekenopleiding meteen aan de slag als illustratrice van kinder- en jeugdboeken. Haar werk valt op door het kleurgebruik en de vele dieren. Ze won al verschillende zilveren en gouden penselen voor haar illustraties. Voor afbeeldingen, zie <http://www.annemarievanhaeringen.nl/>

1. VERHAAL

De tocht

Opdracht

Laat de juryleden op de grond achter elkaar gaan zitten, zoals in een zeer lange kano. Als je in de bibliotheek samenkomt, kan je deze opdracht in de jeugd- of volwassenenafdeling doen, eventueel zelfs de inkomhall (zolang er maar mensen passeren). In een klas kan je de groep splitsen, zodat een deel in de boot zit en een deel de voorbijgangers spelen. Laat de juryleden een paar minuten in hun boot zitten. Ze mogen niet met elkaar praten maar enkel rondkijken. Ze mogen wel ingaan op eventuele reacties van voorbijgangers.

- Wat zien ze?
- Ziet de wereld er anders uit nu ze alles vanuit een lager standpunt bekijken?
- Wat valt hen op?
- Vinden ze dit rondkijken en observeren fijn?
- Zijn er mensen die hen aanspreken?

Locatie

Het verhaal speelt zich af in en rond een bootje. Gebruik de rivier in bijlage 1 om de tocht van Kees te reconstrueren.

- Waar begint het verhaal?
- Wie neemt Kees mee?
- Waarom neemt Kees Bas de hond en Hector de cavia mee?
- Wie neemt Kees niet mee? Ideeën waarom?
- Wie zouden de juryleden meenemen als ze een tocht zouden maken?
- Wat gebeurt er onderweg en wie ontmoet Kees? (p. 55 de hond ontsnapt – episode met de boer; p. 66 rivier oversteken; p. 64 Hector verdrinkt bijna in de sloot; p. 83 ontmoeting met Septimia; p. 100 ontmoeting met mevr. Kooistra ...)
- Waar eindigt het verhaal?

Illustraties

De illustraties in *Kapitein Kees* vallen op door hun stijl en kleurgebruik. Vooraleer daarop in te gaan kan je even peilen bij de juryleden wat ze van de tekeningen vinden.

- Vinden ze ze mooi of lelijk? Saai of grappig? Maken ze hen blij of verdrietig?

Na de eerste indruk kan je met volgende vragen en bedenkingen verder bespreken hoe iets mooi of lelijk wordt gemaakt en waarom de tekeningen (in dit geval) zo vrolijk zijn.

- Herkennen de juryleden de verschillende technieken die gebruikt zijn (een combinatie van inkt en aquarelverf, af en toe ook een kleurpotloodlijn)? Met welke woorden zouden ze deze technieken omschrijven? Denk hierbij aan afgelijnd en precies voor inkt of niet afgebakend en dromerig voor aquarel. Mooie voorbeelden vind je op pagina 68 en pagina 163. Kees zelf, bijvoorbeeld, bestaat uit een truitje van inkt, een geschilderde broek en kleurpotloodhaar.
- Behalve de techniek valt ook het kleurgebruik op. Welke kleuren zien de juryleden? Wat voor kleuren zijn dit? Je kan het hier hebben over primaire en secundaire kleuren, over kleurvlakken of kleurschakeringen, maar ook over warme en koude kleuren (en dus bij uitbreiding over vrolijk of somber).

De tekeningen in het boek variëren sterk in grootte. Er zijn er met één enkele figuur (zoals Bas op p. 54), met meerdere figuren op een halve bladzijde (p. 48 de boot met Kees, Bas en Hector) of tekeningen die een volledige bladzijde vullen (p. 75 Hector in het water).

- Wat vinden de juryleden van deze variatie?
- Hebben ze een voorkeur?
- Zijn er afbeeldingen die klein en groot tegelijk zijn? Hier kan je pagina's 54 en 55 bespreken als voorbeeld, waar Bas op pagina 54 blaft naar de schapen op pagina 55. Of pagina 58 en 59 met Bas en de koeien. Ook al gaat het om kleine illustraties, ze communiceren met elkaar over de bladzijden heen. Het voorbeeld bij uitstek is Bas op de inhoudstafel en de laatste tekening in het boek. De leiband is bijna een touwtje dat het boek dichtknoopt.
- Is hen nog iets anders opgevallen aan de tekeningen met Bas? Gebruik hier de tekeningen van Bas op de inhoudstafel, de laatste tekening, pagina 26 en 31. Overal staat Bas met een leiband die tot op de rand van het blad loopt. Hier krijgen we opnieuw een groter tafereel waar Kees verondersteld wordt ergens naast de pagina te zijn.

Het verhaal volgens Kees

Hoewel het boek in de derde persoon is geschreven zien we als lezer toch de wereld volgens Kees. Bespreek met de juryleden dit vertelstandpunt.

- Wie vertelt het verhaal?
- Waarom kiest de schrijver voor een derde persoon in plaats van een ik-verteller?
- Hoe ervaart Kees zijn boottocht?
- Hoe begrijpt Kees het einde van zijn tocht?
- Wanneer begrijpt hij wat er echt aan de hand is (nl. dat iedereen op zoek is naar hem)?
- En wanneer hadden de juryleden dit door?

Opdracht

Hoe zou het verhaal eruit hebben gezien als er een andere verteller was geweest? Kies samen met de juryleden een stukje uit het verhaal (bijv. de ontmoeting met Septimia, de ontmoeting met mevr. Kooistra, het weerzien met de ouders). Vertel dit nu vanuit het standpunt van een ander personage.

Het einde of niet?

- Laat de juryleden het einde van het boek beschrijven.
- Is het verhaal nu afgesloten of niet?
- Wat vinden de juryleden van de reactie van papa (p. 174 “Hoe was het?” en “Mag ik dan mee?”)?
- Zouden hun vaders (of moeders) dat ook vragen?
- En wat denken ze van de reactie van Kees (p. 174 “Hartstikke leuk. Morgen ga ik weer”)?
- Met wie zouden de juryleden de volgende dag gaan varen?

Opdracht

Het boek maakt het verhaal van Kees mooi af. Eind goed, al goed, denk je als lezer. Maar dan is er het plan voor een nieuwe tocht. Twee zelfs: één met Septimia en één met papa. Laat de juryleden fantaseren over deze nieuwe boottochten.

- Wat gebeurt er onderweg?
- Wie komen ze tegen?
- Wie pikken ze op?
- Hoe raken ze weer thuis?

Afhankelijk van hoeveel tijd je hebt, kan je dit als individuele schrijfopdracht geven of met de groep bespreken. Je kan bijvoorbeeld een nieuw verhaal maken door elk jurylid een stukje te laten vertellen waarna het volgende jurylid het verhaal verder vertelt. Het eerste kind bepaalt dan wie er aanvankelijk in de boot zit, het laatste hoe het verhaal afloopt.

2. VERWERKING**Dieren**

Bas en Hector zijn Kees' beste vrienden.

- Hoe merk je dat?

Besprek het fragment op pp. 59–63 waar Kees zegt dat hij Bas niet kent en daarna een “rare buik” heeft.

- Herkennen de juryleden dit gevoel?
- Zijn ze zelf al eens in zo'n situatie beland?
- Was dat met een dier of met een mens?
- Pakt Kees het goed aan volgens hen? Hoe had hij het anders kunnen doen?

Besprek vervolgens het fragment waar Kees de cavia aan Septimia geeft (p. 85).

- Geloven de juryleden Kees als hij zegt: “Ik hoefde hem eigenlijk toch niet”? Kijk ook even op pagina 15 waar Kees vertelt hoe hij de cavia heeft gekregen: “Eerst vond hij het beest niks aan, het leek hem meer geschikt als langharige knuffel voor zijn kleine zusjes. Maar sinds hij samen met de cavia zijn zwemdiploma heeft gehaald, vindt hij hem toch wel gezellig.”
- Zouden de juryleden hun huisdier weggeven aan iemand?
- Is dit moeilijk voor Kees? Verwijs hier naar pagina 95 (‘Hé, Bas, maar ik hoefde hem toch niet. Ik moest hem, van mijn moeder. Die dacht dat ik hem leuk zou vinden. Nou, mooi niet.’ Terwijl Kees praat, voelt hij zijn wangen trillen. Het lijkt wel alsof hij moet huilen. Dat kan niet hoor, niet in het bootje op een slootje, dwars door het weiland). Ga dan ook naar pagina 96 (‘Wat zou jij doen,

Bas? Zou je teruggaan om Hector op te halen? Maar dat is zielig voor Sep.” Er schiet iets door het hoofd van Kees. Een idee! De mevrouw in de woonboot had nog een cavia. Ja! Kees gaat naar huis varen, belt die mevrouw op, legt de situatie uit, vraagt of hij die andere aan het leuke meisje mag geven en klaar is Kees).

- Hoe loopt het uiteindelijk af met Kees, Septimia en de cavia (ze mag hem niet houden van haar vader, maar Kees wil haar nog steeds een andere bezorgen, pp. 169–171)?

Verliefd

Kees praat graag en veel, maar als hij Septimia voor het eerst ziet, weet hij niet wat te zeggen (pp. 77–79).

- Waarom zegt Kees niks?
- Hebben de juryleden het al eens meegemaakt dat ze ook niets konden zeggen?
- Zijn er nog andere redenen waarom je soms geen woorden vindt?
- Hoe weten we nog dat Kees Septimia wel heel erg leuk vindt (behalve dat hij niks meer kan zeggen)? Bijv. pagina 77: Voor hem staat een meisje. Een meisje met knalrode krullen. Ze glinsteren in de zon. Nog nooit heeft Kees zo’n mooi meisje gezien. Of pagina 80: Wat zou het op dit moment handig zijn als hij dat ook kon doen, zonder zijn mond te openen laten horen dat hij het fijn vindt: ‘Oink, oink, oink.’ Of nog, het feit dat hij de cavia geeft.
- Septimia komt enkel op het einde van het boek nog terug. Zal Kees haar daarna nog zien?

Dementie

- Wat is er aan de hand met mevrouw Kooistra?
- Weet Kees wat er mis is met haar?
- Waarom stopt Kees voor de mevrouw?
- Waarom neemt hij haar mee?
- Begrijpen de juryleden Kees’ reactie als de mensen van het rustoord haar meteen naar het ziekenhuis willen afvoeren?
- Denken ze dat een ijsje helpt?

Taal

Kees praat heel veel met Bas en Hector.

- Hoe zouden de juryleden deze gesprekken omschrijven?
- Zijn ze echt? Kan je praten met dieren?
- Doen de volgende voorbeelden de juryleden ergens aan denken (ouders tegen kleine kinderen)?
 - Bijv. pagina 73 (tegen de cavia): “Nu ben jij aan de beurt ... maar je hebt er wel een troep van gemaakt, gepiest en gepoept in de boot, had je niet even kunnen wachten?” ‘Ga ik je eerst even wassen,’ zegt hij tegen Hector. ‘Let op, misschien is het koud, dat is dan maar zo, ik zal het zo snel mogelijk doen.’ ... ‘Zo,’ zegt hij, ‘goed zo, nog even, het gaat goed.’
 - Bijv. pagina 21 (tegen Bas): ‘Bas,’ zegt hij zacht. ‘Ik wilde je niet laten schrikken, ik dacht dat je het leuk zou vinden. Maar je weet niet wat het is, hè, en waar we naartoe gaan. Ik zal het je vertellen. We gaan met de boot. Die kan even wiebelen, maar als je eenmaal zit, hoeft er niets te gebeuren. En dan start ik de motor, die hoor je nauwelijks, omdat hij niet veel lawaai maakt. Nou, en dan gooi ik het touw los en dan gaan we varen. Ik zal Hector naast je neerzetten. Als je hem niet opvreet, kunnen jullie gezellig samen zitten.’

Er komen ook af en toe uitdrukkingen of moeilijke woorden in de tekst voor (die als je ze letterlijk neemt heel gekke dingen opleveren).

- Kunnen de juryleden enkele woorden opsommen (bijv. pp. 10–11 behouden vaart; p. 39 broodvaart/broodpoepers; p. 51 landvast; p. 156 een appeltje schillen)?
- Wat vonden ze van de uitleg die gegeven wordt?
- Kees neemt sommige dingen nogal letterlijk. Kunnen ze nog voorbeelden geven van woorden die grappig worden als je ze letterlijk opvat?

Humor

De voorbeelden onder taal maken het verhaal soms grappig.

- Wat zorgt daar nog voor? (illustraties, de lezer weet meer dan Kees, letterlijk versus figuurlijk, 'poephumor', Kees die als kind als ouder tot zijn huisdieren spreekt)? Je kan hier denken aan:
 - beschrijvingen van Bas die chocolade en plastic zakjes 'poept' (pp. 30–31 en pp. 157–158),
 - de episode met de chique mevrouw met haar schoothondje (pp. 25–28),
 - het Hollandse taalgebruik (voor de Vlamingen onder ons),
 - de hilarische episodes om Bas in de boot te krijgen in het begin (pp. 18–34)
 - daarna mevrouw Kooistra (pp. 107–120)
 - de episode met mevrouw Kooistra en haar zendertje (pp. 131–137)
- Wanneer is iets grappig?
- Lacht iedereen met hetzelfde? Je kan hier de voorbeelden nog even afgaan en handen tellen per voorbeeld. Zijn er dingen die goed scoren? En welke grapjes worden maar matig geapprecieerd?
- Is het belangrijk dat een boek grappig is?

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken lezen we' en dan op de groep en het boek in kwestie.